ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

JADID MA'RIFATIDAN TARIXIY XOTIRAGA: XX ASR O'ZBEK NASRI VA ZAMONAVIY ADABIY JARAYONDA MILLIY O'ZLIK POETIKASI

Davronova Surayyo Mardon qizi
E-mail: davronovasurayyo@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.23302422

Annotatsiya

Maqolada XX asr boshidagi jadid adabiyotidan tarixiy nasr va zamonaviy o'zbek adabiyotigacha milliy o'zlikning badiiy talqinidagi davomiylik hamda o'zgarishlar qiyosiy-tarixiy yondashuv asosida o'rganiladi. Tadqiqotda milliy o'zlik ma'rifat, til, tarixiy xotira, milliy qahramon obrazi va shaxsning ijtimoiy muhit bilan munosabati orqali tahlil qilinadi. Mahmudxo'ja Behbudiyning "Padarkush", Abdulhamid Cho'lponning "Kecha va kunduz", Oybekning "Navoiy", Odil Yoqubovning "Ulug'bek xazinasi", Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" va Tog'ay Murodning "Otamdan qolgan dalalar" asarlari tadqiqot korpusini tashkil etadi. Tahlil natijasida jadid adabiyotida ma'rifat va ijtimoiy uyg'onish, tarixiy nasrda madaniy meros va tarixiy qahramon, keyingi nasrda esa tarixiy tajriba, avlodlar xotirasi va inson taqdiri muhim badiiy yo'nalishlar sifatida ajratiladi. Milliy o'zlikning adabiyotdagi ifodasi o'zgarmas hodisa emas, balki tarixiy sharoit va poetik vositalar bilan uzviy bog'liq jarayon ekanligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: milliy o'zlik, o'zbek adabiyoti, jadid adabiyoti, ma'rifatparvarlik, tarixiy xotira, milliy xarakter, tarixiy nasr, badiiy obraz, poetika, zamonaviy adabiy jarayon.

Аннотация

В статье на основе сравнительно-исторического подхода рассматриваются преемственность и изменения в художественной интерпретации национальной идентичности в узбекской литературе — от джадидской литературы начала XX века до исторической прозы и современного литературного процесса. Национальная идентичность анализируется через просвещение, язык, историческую память, образ национального героя и взаимоотношения личности с социальной средой. Материал исследования составляют произведения Махмудходжи Бехбуди «Падаркуш», Абдулхамида Чулпана «Ночь и день», Ойбека «Навои», Одила Якубова «Сокровище Улугбека», Пиримкула Кадырова «Звёздные ночи» и Тогая Мурада «Поля, оставшиеся от отца». Выделяются просветительская и общественно-обновленческая направленность джадидской литературы, роль культурного наследия и исторического героя в исторической прозе, а также значение исторического опыта, памяти поколений и человеческой судьбы в последующей прозе. Обосновывается положение о том, что художественное выражение национальной идентичности представляет собой исторически обусловленный процесс, связанный с изменением поэтики и общественного контекста.

Ключевые слова: национальная идентичность, узбекская литература, джадидская литература, просвещение, историческая память, национальный характер, историческая проза, художественный образ, поэтика, современный литературный процесс.

Abstract

This article examines continuity and change in the literary representation of national identity in Uzbek literature, from early twentieth-century Jadid writing to historical prose and contemporary literary

discourse. The study adopts a comparative-historical approach and considers national identity through enlightenment, language, historical memory, national heroes, and the relationship between individuals and their social environment. The literary corpus includes Mahmudkhoja Behbudi's Padarkush, Abdulhamid Cholpon's Kecha va kunduz, Oybek's Navoiy, Odil Yoqubov's Ulug'bek xazinasi, Pirimqul Qodirov's Yulduzli tunlar, and Tog'ay Murod's Otamdan qolgan dalalar. The analysis identifies enlightenment and social reform as major concerns of Jadid literature, cultural heritage and historical figures as important elements of historical prose, and historical experience, intergenerational memory, and human destiny as significant concerns in later fiction. The article argues that literary representations of national identity are historically conditioned and shaped by changing social contexts and poetic strategies.

Keywords: national identity, Uzbek literature, Jadid literature, enlightenment, historical memory, national character, historical prose, literary image, poetics, contemporary literary process.

KIRISH

Milliy o'zlik masalasi adabiyotshunoslikda xalqning tarixiy tajribasi, tili, madaniy xotirasi va ma'naviy qadriyatlarining badiiy tafakkurda aks etishini o'rganish imkonini beradi. Adabiyot milliy hayotni shunchaki tasvirlamaydi, balki tarixiy voqelikni badiiy qayta talqin qilish, inson taqdirlari orqali ijtimoiy ziddiyatlarni ochish va o'tmish haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda ham ishtirok etadi. Shu sababli milliy o'zlikni badiiy tahlil qilishda asarning mavzusi bilan cheklanmasdan, obrazlar tizimi, konflikt, muallif pozitsiyasi va poetik vositalarga ham e'tibor qaratish zarur.

XX asr boshlarida jadid adabiyoti milliy uyg'onish, ma'rifat, ta'lim va jamiyatni yangilash masalalarini ilgari surdi. Jadid ziyolilari maktab, matbuot va adabiyot orqali ijtimoiy ongni rivojlantirishga intildilar. Kaumen va Mukan tadqiqotida Turkiston jadidlarining ma'rifatparvarlik faoliyati hamda keyingi davr o'zbek adabiyotida tarixiy qahramonlar obrazining milliy o'zlik tasavvurlari bilan aloqasi tahlil qilingan [1]. Ushbu tadqiqot adabiyot va milliy o'zlik o'rtasidagi munosabatni tarixiy jarayon bilan bog'liq holda o'rganish zarurligini ko'rsatadi.

XX asr o'zbek tarixiy nasrida Alisher Navoiy, Mirzo Ulug'bek va Zahiriddin Muhammad Bobur kabi tarixiy shaxslar obrazlari orqali madaniy meros, ilm-fan, ijodkorlik va tarixiy xotira masalalari yoritildi. Oybekning "Navoiy", Odil Yoqubovning "Ulug'bek xazinasi" va Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanlari ushbu yo'nalishni o'rganish uchun muhim badiiy material hisoblanadi [1]. Keyingi nasrda esa milliy o'zlikni tarixiy tajriba, insonning ruhiy kechinmalari va avlodlar xotirasi bilan bog'liq holda o'rganish imkoniyatlari kengayadi.

Tadqiqotning maqsadi — XX asr o'zbek adabiyotidan zamonaviy adabiy jarayongacha milliy o'zlikning badiiy talqinidagi davomiylik va o'zgarishlarni aniqlash.

Tadqiqot vazifalari:

1. Jadid adabiyotida milliy o'zlikning ma'rifat, til va ijtimoiy yangilanish bilan bog'liqligini aniqlash.
2. Tarixiy romanlarda tarixiy qahramon va madaniy xotiraning badiiy vazifalarini tahlil qilish.
3. Keyingi nasrda tarixiy tajriba, milliy xarakter va avlodlar xotirasining ifodalanishini o'rganish.
4. Tanlangan asarlar misolida milliy o'zlik poetikasidagi davomiylik va o'zgarishlarni qiyoslash.

Tadqiqotning asosiy savoli: **milliy o‘zlik jadid adabiyotidagi ma’rifatparvarlik g‘oyalaridan tarixiy nasrdagi madaniy xotira va keyingi nasrdagi shaxsiy hamda avlodlar tajribasi talqiniga qanday badiiy vositalar orqali o‘tadi?**

1. ADABIYOTLAR SHARHI VA METODOLOGIYA

Milliy o‘zlikni o‘rganishda millat, madaniy xotira va badiiy tafakkur o‘rtasidagi munosabatni nazariy jihatdan aniqlash muhimdir. Benedict Andersonning Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism asari milliy hamjamiyat tasavvurining shakllanishida til, bosma madaniyat va kommunikatsiyaning rolini izohlovchi nazariy manbalardan biridir [2]. Ushbu yondashuv adabiyotning umumiy tarixiy va madaniy tasavvurlarni shakllantirishdagi o‘rnini tushunishga yordam beradi. Biroq uni o‘zbek adabiyoti tarixiga bevosita ko‘chirish mumkin emas: mahalliy tarixiy, madaniy va til sharoitlari alohida hisobga olinishi lozim.

Kaumen va Mukan tadqiqoti o‘zbek yozuvchilarining tarixiy romanlari orqali milliy qahramonlar haqidagi tasavvurlar shakllanishini tahlil qilishi bilan ushbu maqola uchun muhimdir [1]. Tadqiqotda “Navoiy”, “Ulug‘bek xazinasi” va “Yulduzli tunlar” romanlari tarixiy shaxslarning keyingi milliy xotiradagi o‘rni bilan bog‘liq holda ko‘rib chiqiladi. Selahittin Tolkunning Tog‘ay Murod “Otamdan qolgan dalalar” romaniga bag‘ishlangan maqolasi esa sovet davri tajribasi va uning badiiy tanqidini o‘rganishga yordam beradi [3]. Ushbu manbalar tarixiy roman va keyingi nasrni bir-biridan uzilgan hodisalar sifatida emas, balki milliy xotira va tarixiy tajribani ifodalashning turli shakllari sifatida qiyoslash imkonini beradi.

Mazkur maqolaning tahliliy yo‘nalishi tanlangan asarlarni uch guruhga ajratishga asoslanadi: jadid adabiyotida ma’rifat va ijtimoiy uyg‘onish; tarixiy nasrda tarixiy shaxs va madaniy meros; keyingi nasrda tarixiy tajriba, avlodlar xotirasi va inson taqdiri. Bu tasnif qat’iy tarixiy chegaralarni belgilamaydi, balki asarlarni qiyoslash uchun ishchi mezon vazifasini bajaradi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalaniladi:

- **Qiyosiy-tarixiy metod** — turli davrlardagi badiiy asarlarni ularning tarixiy sharoiti bilan bog‘liq holda qiyoslash.
- **Matniy-tahliliy metod** — obrazlar, konfliktlar, mavzular va badiiy detallarni o‘rganish.
- **Poetik tahlil** — milliy o‘zlikning tarixiy qahramon, ramz, hikoya qilish usuli va muallif pozitsiyasi orqali ifodalanishini aniqlash.

Tadqiqot tanlangan badiiy asarlar va mavjud ilmiy manbalarning sifat tahliliga asoslanadi. Empirik so‘rov yoki yangi statistik ma’lumotlar yig‘ilmagan; natijalar matniy va qiyosiy tahlil doirasida talqin qilinadi.

2. JADID ADABIYOTIDA MILLIY O‘ZLIK: MA’RIFAT VA IJTIMOIY UYG‘ONISH

Jadid adabiyotida milliy o‘zlik ma’rifat, ta’lim, til va jamiyatni yangilash masalalari bilan uzviy bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Bu adabiyotda badiiy asar nafaqat estetik zavq manbai, balki ijtimoiy muammolarni ko‘rsatish va o‘quvchini fikrlashga undash vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasida jaholat, tarbiya va ijtimoiy mas’uliyat muammolari markaziy o‘rin tutadi. Asarni milliy o‘zlik nuqtayi nazaridan tahlil qilishda ma’rifatli inson obrazi, oilaviy tarbiya va jamiyatning kelajagi o‘rtasidagi munosabat muhimdir. Drama ijtimoiy muammoni shaxsiy fojea orqali ochib berishi bilan jadid adabiyotiga xos ma’rifatparvarlik va tanqidiy ruhni namoyon etadi. “Padarkush”ning badiiy xususiyatlariga bag‘ishlangan tadqiqotlarda ham jaholat, axloqiy inqiroz va tarbiya masalalarining dramatik ifodasi tahlil qilingan [4].

Abdulhamid Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romanida esa shaxs va jamiyat o‘rtasidagi munosabatlar, ijtimoiy muhitning inson taqdiriga ta’siri va ma’naviy erkinlik muammolari muhim o‘rin egallaydi. Asardagi milliy o‘zlik masalasini qahramonlarning hayotiy tanlovlari, ijtimoiy cheklovlar va shaxsiy istaklar o‘rtasidagi ziddiyatlar orqali o‘rganish mumkin. Bunda milliy o‘zlikni faqat ochiq milliy da’vatlar bilan bog‘lash emas, balki inson qadr-qimmati, ijtimoiy adolat va o‘z hayotini anglash imkoniyatlari orqali tahlil qilish lozim.

Jadid adabiyotining mazkur namunalari milliy o‘zlikning uch muhim qirrasini ko‘rsatadi. Birinchidan, ma’rifat jamiyatni yangilashning zarur sharti sifatida talqin qilinadi. Ikkinchidan, insonning shaxsiy mas’uliyati ijtimoiy taraqqiyot bilan bog‘lanadi. Uchinchidan, badiiy konflikt orqali jamiyatdagi muammolarni anglash va ularga tanqidiy munosabat bildirish imkoniyati yaratiladi.

Demak, jadid adabiyotida milliy o‘zlik o‘tmish merosini tasvirlash bilangina cheklanmaydi. U jamiyatning kelajagi, ma’rifatli insonni shakllantirish va ijtimoiy hayotni yangilash masalalari orqali badiiy mazmun kasb etadi.

3. TARIXIY NASRDA MILLIY O‘ZLIK: TARIXIY QAHRAMON VA MADANIY XOTIRA

XX asr o‘zbek tarixiy nasrida milliy o‘zlikni anglashning muhim shakllaridan biri tarixiy shaxslar hayoti va madaniy merosni badiiy talqin qilishdir. Jadid adabiyotida jamiyatni yangilashga qaratilgan ma’rifiy intilishlar muhim bo‘lsa, tarixiy romanlarda o‘tmish tajribasi, tarixiy qahramonlar va ilmiy-madaniy merosning davomiyligi alohida o‘rin egallaydi.

Oybekning “Navoiy” romanida Alisher Navoiy obrazi ijodkorlik, ma’rifat, adolat va ma’naviy mas’uliyat bilan bog‘liq holda talqin etiladi. Navoiy siymosi orqali milliy madaniyatning tarixiy ildizlari va adabiy merosning ahamiyatini tahlil qilish mumkin. Bu jarayonda tarixiy shaxsni zamonaviy tushunchalar bilan biryoqlama izohlashdan ko‘ra, asarda uning faoliyati, ijtimoiy muhiti va badiiy xarakteri qanday ifodalanganini o‘rganish muhimdir.

Odil Yoqubovning “Ulug‘bek xazinasi” romanida ilm-fan, siyosiy ziddiyat va inson taqdiri o‘rtasidagi munosabatlar tarixiy xotira masalasini yoritadi. Mirzo Ulug‘bek obrazi ilmiy meros va ma’naviy qadriyatlar bilan bog‘liq bo‘lib, tarixiy voqealar orqali bilim va hokimiyat, ijod va siyosiy muhit o‘rtasidagi ziddiyatlar ochiladi. Shu jihatdan roman milliy o‘zlikni faqat tarixiy g‘urur bilan emas, balki ilmiy merosni anglash va asrash mas’uliyati bilan bog‘liq holda o‘rganish imkonini beradi.

Pirimqul Qodirovning “Yulduzli tunlar” romanida Zahiriddin Muhammad Bobur obrazi tarixiy shaxs, hukmdor va ijodkor sifatida murakkab badiiy talqin etiladi. Qahramonning hayoti va qarorlari orqali tarixiy vaziyat, shaxsiy kechinma va mas’uliyat o‘rtasidagi munosabatlar ochiladi. Kaumen va Mukan ushbu romanlarni tarixiy qahramonlar obrazining keyingi milliy xotiradagi o‘rnini o‘rganish uchun muhim material sifatida tahlil qiladi [1].

Mazkur romanlarni qiyoslash tarixiy qahramon obrazining bir necha vazifasini aniqlashga yordam beradi. Birinchidan, tarixiy shaxs madaniy va ilmiy merosning davomiyligini ifodalaydi. Ikkinchidan, uning faoliyati orqali muayyan davrning siyosiy va ma’naviy ziddiyatlari ochiladi. Uchinchidan, qahramonning shaxsiy kechinmalari va tanlovlari tarixni insoniy mazmunda anglash imkonini beradi.

Shunday qilib, tarixiy nasrda milliy o‘zlik o‘tmishni shunchaki ulug‘lash orqali emas, balki tarixiy tajriba, inson mas’uliyati va madaniy meros o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni badiiy o‘rganish orqali namoyon bo‘ladi.

4. KEYINGI NASRDA TARIXIY TAJRIBA, XOTIRA VA MILLIY XARAKTER

Keyingi davr o‘zbek nasrida milliy o‘zlikni tarixiy tajriba, shaxsiy xotira, avlodlar munosabati va ijtimoiy muammolar bilan bog‘liq holda tahlil qilish muhimdir. Bu jarayon avvalgi adabiy an’analardan uzilish sifatida emas, balki milliy o‘zlikning yangi badiiy shakllarda ifodalanishi sifatida qaralishi lozim.

Tog‘ay Murodning “Otamdan qolgan dalalar” romanida tarixiy tajriba, yer bilan bog‘liqlik, avlodlar xotirasi va xalq hayotidagi ijtimoiy ziddiyatlarni o‘rganish mumkin. Asarda yer oddiy makon sifatida emas, balki mehnat, nasl-nasab, xotira va tarixiy tajriba bilan bog‘liq ramziy mazmun kasb etishi mumkin. Roman haqidagi Selahittin Tolkun tadqiqotida sovet davri voqeligi va uning badiiy tanqidi asosiy tahlil yo‘nalishlari sifatida ko‘rsatiladi [3]. Shu sababli asarni milliy o‘zlik nuqtayi nazaridan o‘rganishda tarixiy sharoitning inson va avlodlar hayotiga ta’sirini, shuningdek, muallifning tanlangan badiiy vositalarini tahlil qilish lozim.

Tog‘ay Murod ijodini tahlil qilishda milliy xarakter tushunchasini faqat xalqona nutq yoki urf-odatlar bilan cheklash maqsadga muvofiq emas. Qahramonlarning mehnatga munosabati, tarixiy sharoit bilan bog‘liq tanlovlari, oila va avlodlar o‘rtasidagi aloqalar ham milliy tajribaning badiiy ifodasiga daxldor. Bunda muayyan obrazni butun xalqning o‘zgarmas timsoli sifatida ko‘rsatishdan saqlanish, qahramonning individual xususiyatlari va tarixiy vaziyatini hisobga olish zarur.

O‘tkir Hoshimovning “Tushda kechgan umrlar” asari ham inson xotirasi, ijtimoiy muhit va ruhiy kechinmalarni o‘rganish uchun muhim badiiy materialdir. Asardagi shaxsiy taqdirlar va tarixiy tajriba munosabatini tahlil qilish orqali milliy o‘zlikning individual hayot bilan aloqasini ko‘rish mumkin. Biroq bu romanni ushbu tadqiqotda batafsil tahlil qilish uchun alohida matniy misollar va tegishli ilmiy manbalar bilan ishlash talab etiladi; shu sababli u qiyosiy tahlilning qo‘shimcha yo‘nalishi sifatida qaraladi.

Tanlangan asarlar doirasida keyingi nasrda milliy o‘zlikni o‘rganishning uch jihati ajralib turadi: tarixiy voqelikning shaxsiy taqdir orqali idrok etilishi, avlodlar xotirasining davomiyligi va ijtimoiy muhitning inson ruhiyatiga ta’siri. Ushbu xususiyatlar milliy o‘zlikni mavhum tushuncha emas, balki konkret insoniy tajriba orqali anglashga yordam beradi.

5. QIYOSIY TAHLIL: DAVOMIYLIK VA POETIK O‘ZGARISH

Jadid adabiyoti, tarixiy nasr va keyingi davr o‘zbek nasrini qiyoslash milliy o‘zlikning badiiy talqinida davomiylik bilan birga o‘zgarishlar ham mavjudligini ko‘rsatadi. Davomiylik milliy tarix, madaniy qadriyatlar, inson mas’uliyati va jamiyat taraqqiyoti masalalariga murojaat qilishda namoyon bo‘ladi. O‘zgarish esa bu masalalarning qanday obrazlar, konfliktlar va hikoya qilish usullari orqali ifodalanishida ko‘rinadi.

Tahlil mezoni	Jadid adabiyoti	Tarixiy nasr	Keyingi davr nasri
Ustuvor masala	Ma’rifat va ijtimoiy yangilanish	Tarixiy xotira va madaniy meros	Tarixiy tajriba va shaxsiy xotira
Yetakchi obraz yo‘nalishi	Ma’rifatparvar yoki ijtimoiy muammoga duch kelgan shaxs	Tarixiy qahramon va ijodkor	Tarixiy sharoit ta’siridagi inson va avlodlar
Muhim badiiy vositalar	Ijtimoiy konflikt, dramatik qarama-qarshilik	Tarixiy detal, qahramon xarakteri	Psixologik tasvir, xotira va ramziy makon
Milliy o‘zlik talqini	Jamiyatni yangilash va o‘zini anglash	O‘tmish va merosni qayta anglash	Tarixiy tajribaning inson hayotidagi izlari

Jadvaldagi tasnif qat'iy davriy chegaralarni anglatmaydi. U tanlangan asarlardagi ustuvor tahlil yo'nalishlarini umumlashtiradi. Masalan, jadid adabiyotida ham shaxsiy kechinmalar, tarixiy nasrda esa ijtimoiy yangilanish masalalari mavjud. Shu sababli har bir asarni faqat bitta g'oya yoki tarixiy davr bilan chegaralab qo'yishdan saqlanish lozim.

Qiyosiy tahlilning asosiy xulosasi shuki, milliy o'zlik adabiyotda tayyor va o'zgarmas mazmun sifatida emas, balki tarixiy sharoit va badiiy shakl bilan o'zaro aloqada namoyon bo'ladigan murakkab hodisa sifatida ko'rinadi. Uni o'rganishda muallifning ochiq g'oyalarini qayd etish bilan cheklanmasdan, obrazlar tizimi, konflikt, til, kompozitsiya va qahramon tanlovini ham tahlil qilish zarur.

MUHOKAMA

Tadqiqotga jalb qilingan asarlar milliy o'zlikning badiiy ifodasini uch o'zaro bog'liq yo'nalishda o'rganish imkonini berdi. Jadid adabiyotida ma'rifat va ijtimoiy yangilanish, tarixiy romanlarda madaniy xotira va tarixiy qahramon, keyingi nasrda esa tarixiy tajriba va inson taqdiri muhim tahlil mezonlari sifatida ajralib turadi.

Ushbu yondashuvning ahamiyati milliy o'zlikni faqat mavzu darajasida emas, balki poetik hodisa sifatida o'rganishidadir. Milliy o'zlik asarda qaysi qahramonlar orqali ifodalanishi, ularning qanday konfliktlarga duch kelishi, tarix va jamiyat bilan munosabati qanday tasvirlanishi orqali ochiladi. Shu sababli milliy g'oyaning mavjudligi bilan uning badiiy jihatdan qanday mujassamlanganini farqlash kerak.

Tadqiqotning cheklovi shundaki, tanlangan asarlar o'zbek adabiyotining barcha yo'nalishlarini qamrab olmaydi. Zamonaviy adabiy jarayon haqida kengroq xulosa chiqarish uchun so'nggi yillarda yaratilgan nasriy asarlar, adabiy tanqid materiallari va o'quvchi talqinlariga oid tadqiqotlarni qo'shimcha ravishda o'rganish zarur. Shuningdek, har bir badiiy asarning aniq nashri asosida matniy misollar va sahifali havolalarni kiritish tahlilning tekshiriluvchanligini oshiradi.

XULOSA

XX asr o'zbek adabiyoti va keyingi adabiy jarayonda milliy o'zlikning badiiy talqini tarixiy sharoit, madaniy xotira va inson taqdiri bilan bog'liq holda o'zgarib borgan murakkab hodisadir. Jadid adabiyotida ma'rifat, til va ijtimoiy yangilanish muammolari ustuvor bo'lsa, tarixiy nasrda tarixiy qahramonlar va madaniy meros orqali o'tmishni anglash muhim o'rin tutadi. Keyingi nasrda esa tarixiy tajriba, shaxsiy xotira, avlodlar munosabati va inson ruhiyati milliy o'zlikni tahlil qilishning muhim yo'nalishlari sifatida namoyon bo'ladi.

Qiyosiy tahlil milliy o'zlikning badiiy ifodasida davomiylik bilan birga poetik o'zgarishlar ham mavjudligini ko'rsatadi. Ushbu o'zgarishlar mavzu bilan cheklanmay, qahramonlar tizimi, konflikt, tarixiy detal, psixologik tasvir va hikoya qilish usullarida ham ko'rinadi. Shu sababli milliy o'zlikni o'rganishda tarixiy-kontekstual yondashuvni matniy va poetik tahlil bilan birlashtirish lozim.

Maqolaning asosiy xulosasi shuki, milliy o'zlik o'zbek adabiyotida faqat tarix yoki milliy qadriyatlar tasviri bilan cheklanmaydi. U insonning o'z tarixini anglashi, madaniy meros bilan munosabati, jamiyat oldidagi mas'uliyati va shaxsiy tajribasining badiiy ifodasi orqali namoyon bo'ladi. Mazkur yondashuv jadid adabiyoti, tarixiy nasr va keyingi adabiy jarayonni yagona tarixiy-badiiy mantiqda qiyosiy o'rganish uchun asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kaumen, A. M., & Mukan, S. (2026). Literary nationalism in Central Asia: The role of Soviet Uzbek writers in the creation of post-Soviet national identity of Uzbekistan. RUDN Journal of Philosophy, 30(1), 159–176. https://doi.org/10.22363/2313-2302-2026-30-1-159-176
2. Anderson, B. (2006). Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism (Rev. ed.). Verso.
3. Tolkun, S. (2015). Tâğäy Murâd'ın Âtämdän Qâlgän Dälälär romanında Sovyet gerçeği ve Sovyet eleştirisi. Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, 1(2), 323–348. https://izlik.org/JA43YM93BH
4. Avazov, N. (2025). "Padarkush" dramasi: Dastlabki nashr va tabdillar tahlili. Philology Matters, 53(3). https://doi.org/10.36078/987655511
5. Behbudiy, M. (2021). Tanlangan asarlar (2 jildlik, II jild). Akademnashr.
6. Cho'lpon. (2021). Kecha va kunduz. Akademnashr.
7. Murod, T. (1994). Otamdan qolgan dalalar. Sharq.
8. Burieva, U. (2026). Nature, memory, and national identity in Willa Cather's My Ántonia and Tog'ay Murod's Otamdan qolgan dalalar: A comparative study. Yangi Renessansda ilm-fan taraqqiyoti, 1(9). https://phoenixpublication.net/index.php/YRIF/article/view/13185
9. **Tadqiqot korpusiga kiritilgan badiiy asarlar**
10. Behbudiy, M. — Padarkush.
11. Cho'lpon, A. — Kecha va kunduz.
12. Oybek — Navoiy.
13. Yoqubov, O. — Ulug'bek xazinasi.
14. Qodirov, P. — Yulduzli tunlar.
15. Murod, T. — Otamdan qolgan dalalar.